



# Obecná psychopatologie

Psychiatrická klinika 1. LF UK  
přednosta: prof. MUDr. Jiří Raboch, DrSc.

# Základní pojmy v psychiatrii

- **psychopatologie** – nauka popisující symptomatiku duševních poruch
- základní uznávané okruhy psychiky, kterými se zabývá obecná psychiatrie:
  1. vědomí
  2. vnímání
  3. myšlení
  4. paměť
  5. emoce
  6. inteligence
  7. jednání
  8. osobnost

# Vědomí a jeho poruchy

- **vědomí** – v psychiatrii se užívá ve dvojnásobném významu:
  1. stav bdělosti, pozornosti (vigilance, arousal)
  2. uvědomování si sebe sama a svého okolí
- **hypnóza** – uměle navozená změna vědomí
- **poruchy vědomí:**
  - kvantitativní:
    - krátkodobé
    - dlouhodobé
  - kvalitativní

# Poruchy vědomí

- **synkopa** – krátkodobé bezvědomí
- **kvantitativní poruchy vědomí** - poruchy vigility:
  - somnolence
  - sopor
  - kóma
- **kvalitativní poruchy vědomí** - je porušeno vnímání, myšlení, afektivita, paměť a z toho vyplývající poruchy jednání:
  - **obluzené vědomí** – delirium, stav zmatenosti (amence) – v současnosti se obojí shrnuje pod pojmem delirium
  - **mráкотné stavy** (obnubilace)
    - stuporózní forma
    - deliriózní forma
    - automatická (vigilambulantní) forma
    - Ganserův syndrom

# FYZIOLOGICKÁ DEFINICE VĚDOMÍ

**VĚDOMÍ** JE *BDĚLÝ STAV, V NĚMŽ  
JE ČLOVĚK SCHOPEN  
SEBEUVĚDOMOVÁNÍ,  
ORIENTO VANÉ POZORNOSTI A  
ZÁMĚRNÉHO JEDNÁNÍ A MYŠLENÍ  
NA ZÁKLADĚ SOUBORU  
SMYSLOVÝCH A PAMĚŤOVÝCH  
INFORMACÍ*

# NEUROLOGICKÁ DEFINICE VĚDOMÍ

Lidské vědomí lze zjednodušeně definovat jako schopnost jedince uvědomovat si své okolí i sebe sama a schopnost adekvátně reagovat na vnější i vnitřní podněty.

# VĚDOMÍ

- Vědomí neexistuje bez živého mozku
- Hovoří-li se o vědomí (consciousness), zpravidla se myslí uvědomování (awareness), tedy specificky lidské „vědomí toho, že jsem při vědomí“ .... schopnost sebereflexe (čímž se člověk liší od zvířat (?))
- W.JAMES: *vědomí ... spojitý proud psychických zážitků*

# FYZIOLOGIE K DEFINICI VĚDOMÍ

VĚDOMÍ *NEJÍ* TOTOŽNÉ S VEŠKEROU  
CINNOSTÍ MOZKU, KDE JE VĚTŠINA  
PROCEŠŮ NEVĚDOMÝCH  
(PODVĚDOMÝCH), ALE JE ZŘEJMĚ  
VÝSLEDKEM AKTUÁLNÍHO ZVÝŠENÍ  
SOUHRY NEURONÁLNÍCH DĚJŮ Z RADY  
OBLASTÍ MOZKU. VĚDOUCÍ ÚLOHU HRAJÍ  
ZŘEJMĚ *FRONTALNÍ* LALOKY MOZKOVÉ  
KŮRY ZA NEZBYTNÉ ÚČASTI  
VZESTUPNÉHO AKTIVAČNÍHO SYSTÉMU  
*RETIKULÁRNÍ* FORMACE A  
NESPECIFICKÉHO DIFUZNÍHO  
PROJEKČNÍHO *TALAMICKÉHO* SYSTÉMU



# STAVY VĚDOMÍ

1. BDĚLOST (VIGILITA)
2. SPÁNEK (REM SPÁNEK A NREM SPÁNEK)
3. BEZVĚDOMÍ (PODLE HLOUBKY)
  - A) SOMNOLENCE
  - B) SOPOR
  - C) KOMA

Ve VĚDOMÍ lze rozlišovat dva typy  
dějů:

- VIGILITU

(bdělost) – „arousal“

- LUCIDITU

(jasnost) –

„awareness

# VIGILITA

VIGILITA (BDĚLOST) URČUJE STUPEŇ SCHOPNOSTI REAGOVAT NA PROSTŘEDÍ.

Během dne charakteristicky kolísá a dvěma extrémními fyziologickými stavy různé vigily jsou spánek a bdění.

BDĚNÍ VYŽADUJE SOUHRU RETIKULÁRNÍ FORMACE V MEZENECFALU A DIENCEFALU (THALAMU) S MOZKOVÝMI

# STUPNĚ ÚROVNĚ BDĚLOSTI (VIGILANCE)

- 1) RELAXOVANÉ BDĚNÍ  
(*UVOLNĚNÍ POZORNOSTI*)
- 2) AKTIVNÍ BDĚNÍ  
(*ORIENTO VANÁ POZORNOST*)
- 3) OSTRÁŽITÉ BDĚNÍ  
(*SELEKTIVNÍ POZORNOST*)

# LUCIDITA

POPIŠUJE HLOUBKU A OBSAH  
BDĚLÉHO STAVU A JE ZÁVISLÁ NA  
BDĚLOSTI: BEZ BDĚLOSTI  
(VIGILITY) NENÍ MOŽNÁ LUCIDITA.

Nezbytná je interakce kortexu a  
retikulární formace.

Lucidita znamená, že subjekt je  
nejenom bdělý, ale správně si  
uvědomuje sebe a své okolí.

# KVANTITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 1. (poruchy vigility)

- SOMNOLENCE – je zachována korová integrace stimulů a odpovědí. Připomíná zvýšenou spavost. Člověk neustále upadá do mělkého „spánku“, ale je z tohoto stavu lehce probuditelný nevýrazným podnětem, jako je dotek, oslovení apod. Není-li stimulován podobnými podněty, opět upadá do stavu připomínajícího spánek. Není porušen kašlací reflex, polykací reflex ani funkce sfinkterů.

# KVANTITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 2. (poruchy vigility)

- SOPOR (i SEMIKÓMA) – jsou zachovány rudimentární perzistující známky korové aktivity ve formě účelných i neúčelných pohybů končetin pátracího či únikového charakteru jako reakce na zevní stimulus především bolestivé povahy. Nemocný nereaguje na oslovení či na hlasitý povel.

# KVANTITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 3. (poruchy vigility)

- KÓMA zde již chybí všechny elementy korové aktivity. Nemocný prakticky vůbec nereaguje na žádné vnější podněty, zachovány mohou být pouze některé reflexní reakce integrované na úrovni mozkového kmene.



**KVALITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 1.**  
(porucha lucidity; je porušeno vnímání, myšlení,  
afektivita, paměť a z toho vyplývající poruchy jednání)

**DELIRIUM** – výrazné a prudké změny  
pozornosti, paměti, percepce,  
agresivita, emocionalita,  
psychomotorický neklid.

Nyní spojováno s **AMENCÍ** –  
zmatenost, desorientace (mírnější,  
protrahovaná forma deliria).

## KVALITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 2. (porucha lucidity; je porušeno vnímání, myšlení, afektivita, paměť a z toho vyplývající poruchy jednání)

- **OBNUBILACE (MRÁKOTNÝ STAV)** je porucha vědomí, pro kterou je charakteristický náhlý začátek a konec a úplná amnézie na tuto epizodu. Trvání je velmi variabilní a kolísá od sekund až po dny.
  - *STUPORÓZNÍ FORMA*
  - *DELIRÓZNÍ FORMA*
  - *AUTOMATICKÁ (VIGILAMBULANTNÍ) FORMA*
  - *GANSERŮV SYNDROM*

# HABITUACE - SENZITIZACE

*HABITUACE* ZNAMENÁ SNIŽOVÁNÍ ODPOVĚDI NA OPAKUJÍCÍ SE PODNĚT, U KTERÉHO SE PROKÁZALO, ŽE NEMÁ BIOLOGICKOU HODNOTU. ORGANISMUS SE UČÍ NA TENTO PODNĚT NEDBAT.

*SENZITIZACE* NAOPAK ZNAMENÁ ZVYŠOVÁNÍ ODPOVĚDI, MÁ-LI OPAKUJÍCÍ PODNĚT NĚJAKÝ BIOLOGICKÝ VÝZNAM.

# Vlastní poruchy vnímání

## 1) Výpadek funkce smyslového orgánu

- K němu dochází –
- při vlastním organickém poškození (porušení příslušného orgánu, nervové dráhy či oblasti mozku) –
- psychogenně (konverzně disociativními mechanismy = hysterie) (např. psychogenní hluchota, slepota atd..) –
- v rámci tzv. gnostických poruch (porucha schopnosti poznávat, tj. porovnávat aktuální vjemy s dřívějšími zkušenostmi)

# Vlastní poruchy vnímání

- 2) Kvantitativní poruchy
- Snížená vnímavost – vnímání ztrácí intenzitu, živost, pestrost. Vyskytuje se u stavů, při kterých je psychická činnost utlumena (např. únava, deprese, intoxikace tlumivými látkami...)
- Zvýšená vnímavost – vnímání je naopak bohatší, pestřejší, živější. Kvantitativní zvýšení vnímavosti provází např. stavy mánie, intoxikace stimulačními látkami apod.
- Metamorfozie je změna vnímání velikosti a tvaru, je-li vše vnímáno jako zmenšené jedná se o mikropsii, je-li vše vnímáno jako zvětšené jde o makropsii.

# Vlastní poruchy vnímání

- 3) Kvalitativní poruchy vnímání
- Iluze je nesprávné, zkreslené, deformované vnímání skutečných podnětů. Iluze dělíme dále podle jednotlivých smyslů. Jako nepravé iluze – pseudoiluze označujeme ty stavy, kdy postižený je přesvědčen o nereálnosti a klamnosti svých iluzorních vjemů, tedy když si jejich nereálnost uvědomuje.
- Halucinace jsou nereálné vjemy bez vnějších podnětů, pro postiženého však mají skutečný charakter. Podobně uvědomuje-li si postižený nereálnost těchto vjemů, hovoříme o nepravých halucinacích – pseudohalucinacích

# Vnímání a jeho poruchy

- **vnímání (percepce)** je:
  - subjektivně zkreslený obraz reality zprostředkovaný našimi smysly
  - proces organizace a interpretace senzorických dat na základě jejich kombinací s výsledky předchozích zkušeností
- **smyslové klamy** – nejsou patologické
- **poruchy vnímání** – hlavně halucinace a iluze
- **pravá iluze** – zkreslený vjem vzniká na základě nesprávné interpretovaného zevního podnětu; je nekorigovatelná; iluze jsou přítomny u delirií a psychóz
- **halucinace** – šalebný vjem, o jehož reálnosti je nemocný nevývratně přesvědčen a který vzniká bez zjevného podnětu; vyskytují se u intoxikací a psychóz

# Poruchy vnímání

## Dělení halucinací:

- halucinace sluchové
- halucinace zrakové
- halucinace hmatové, taktilní
- halucinace čichové a chuťové
- halucinace verbálně motorické
- halucinace intrapsychické
- další typy halucinací: reflektorické, inadekvátní, extrakampinní, negativní
- pseudohalucinace (nepravé halucinace) nebo pseudoiluze – nemocný dovede rozlišit šalebné vjemy od reality



# Nepatologické poruchy vnímání

## Smyslový klam

vzniká nedokonalostí našich smyslů, smysly jsou ošáleny vnějšími podmínkami např.: hůl do vody ponořená zdá se býti zlomená jde o nesprávný odhad vzdálenosti, velikosti, hustoty, apod. je to korigováno našim úsudkem, paměťovými stopami, zkušenostmi

## Purkyňovy obrázky

vidění barevného na bílé ploše potom, co jsme delší dobu sledovali výraznou barvu jde o doznívání stimulace zrakového analyzátoru

## Živá představivost

spojena se změněným stavem vědomí (únava, intoxikace) člověk třeba vnímá věci plastičtěji než při běžném vnímání

## Eidetismus

schopnost věrně a s živou abstraktní představivostí popisovat viděné nebo slyšené typické u dětí do 15 let když se vyskytuje u dospělého člověka, je to spíše anomálie, patologie → výjimkou jsou umělci

## Pareidolie

vjem velmi dobře zkombinován s abstraktním myšlením, s naší pamětí a zkušeností fantazijní dotváření předmětů neurčitých tvarů (např.: když koukáme na linoleum, začneme tam vidět obrazce, třeba obličej) je to vjem, který je úmyslný a uvědomovaný, aktivní někdy je to považováno z formu odpočinku, relaxace

## Synestezie

asociace a zaměňování vjemů z různých čidel automatické asociace jako třeba, že nějaký zvuk v nás vyvolá představu nějaké barvy nejčastější je právě to „barevné slyšení“ jde o změnu vnímání, které může být zcela normální, ale i ve smyslu patologie (tj. jako následek intoxikace, především halucinogeny)

# Patologické poruchy vnímání

## Iluze

zkreslené, deformované vjemy, které vznikly **na reálném podkladě** nevývratně jim ta osoba věří např.: vidí stůl, ten stůl tam také je, ale on ho vidí, že je třeba křivý, nerovný; *pseudoiluze* – člověk vidí ty iluze, ale uvědomuje si nereálnost toho vjemu (vidí ten stůl křivý, ale ví, že by měl být rovný)

## Halucinace

patologické vjemy **bez vnějšího reálného podkladu** považuje je za reálné a věří jim, jsou pro něj nevývratné, zaujímá tedy patický postoj např.: vidí stůl, ale ten stůl tam ve skutečnosti vůbec není

# Iluze

iluze má pořád, nejen záchvatovitě; iluze se dělí podle smyslových vjemů:

## Akustické (sluchové) iluze

v neutrálních zvucích slyší nějaká signály, znamení či řeč

řadí se sem podskupina iluze řeči – vnímá řeč v jakýchkoli zvucích (např.: v klepání prsty do stolu)

## Optické (zrakové) iluze

optický objekt je vnímaný zkresleně, je doformovaný jinak (např.: co je rovné vnímá jako křivé) má podkategorii iluze identifikace osob, která se dělí na tři typy:

**Capgrasův fenomén** – „iluze dvojníka“, vidí v blízké osobě někoho, kdo se za ní jen vydává, např.: vidí svou sestru, ale tvrdí, že to není sestra, že je to někdo, kdo se za ní jen vydává

**Fregoliho syndrom** – pacient zaměňuje známou osobu za někoho cizího, např.: vidí sestru a říká, kdoví kdo ty jsi, že ty jsi vyšetřovatel z policie a chceš mi ublížit (už v tom člověku vůbec nevidí tu sestru, ale ví, že má tu sestru, ale jakoby ji nepoznává)

**iluze metamorfózy** – věří, že se nějaký člověk z jeho okolí může fyzicky nebo psychicky měnit

## Chuťové a čichové iluze

jsou spojené dochází k neadekvátnímu vjemu, např.: má pocit, že to jídlo je hořké nebo páchne, ale přitom tomu tak není

## Taktilní (hmatové) iluze

vnímané doteky jsou neodpovídající, zkreslené např.: může mít pocit, že ho jeho oblečení štípe, kouše, píchá, pálí, že ho sexuálně dráždí, že je horké nebo studené,...

## Kinestetické (pohybové)

iluze může mít pocit, že jsou jeho pohyby těžké, nesnadné, namáhavé, že musí překonávat odpor, gravitaci, nebo že levituje → neadekvátní vnímání pohybů těla

## Útrobní (viscerální) iluze

jde o změněný pocit funkce, velikosti, aktivity vnitřních orgánů např.: pocit, že se mu nějak podivně přetlačují střeva, nebo že to jídlo bylo těžké a teď ho to zevnitř tíží

# Halucinace

Halucinace: Vznik bez reálného vnější podkladu (na rozdíl od iluzí).

**pravé halucinace** = člověk je nevývratně přesvědčen o jejich pravdě  
(Poznámka: *nevyvracet mu to!*)

**nepravé halucinace (pseudohalucinace)** = člověk ví o jejich nereálnosti

Halucinace se mohou objevovat jako *elementární vjemy*:

**fotony** – jednoduchý optický vjem (např.: jeden záblesk, paprsek)

**akoazmata** – jednoduchý sluchový vjem (např.: cinknutí nebo klepnutí)

**fonémy** – slyší jedno slovo (pořád to samé slovo)

**olfakce** – jeden čichový vjem (např.: ucítí puch spálené gumy)

**gustace** – jeden chuťový vjem

Nebo jsou ty vjemy komplexní, ale pořád v rámci jednoho jediného smyslu (např.: vidí celou postavu, zvíře). Dále existují kombinované halucinace, kdy dochází ze kombinaci různých druhů vjemů (vidí krávu, která bučí) dále asociované halucinace (např.: vidí krávu, která bučí a nějak ví, že mu ta kráva chce ublížit), doasociovává k té halucinaci, co všechno by se mohlo stát převážně se objevují komplexní halucinace, popřípadě kombinované nebo asociované

# Pravé smyslové halucinace (1)

(dělí se podle smyslů)

## Pravé sluchové halucinace

většinou slyší hlasy, řeč

nejčastější druh halucinací

má typický „naslouchací postoj“ – na pacientovi jde poznat jeho roztržštěná pozornost, že neposlouchá doktora, ale i něco jiného; někdy se k tomu zvuku (který není) i natačí  
mohou mít trojí obsah:

**imperativní halucinace** - nebezpečné, rozkazují mu, co má udělat a on to klidně udělat může (zabij se, ubliž mu,...)

**teleologické halucinace** - taky mu radí, ale mají pozitivní obsah, jsou to rady vstřícné, milé, např.: tak si z toho nic nedělej, ono to bude lepší

**antagonistické halucinace** - vnímá dva hlasy, které se spolu baví o tom pacientovi, vnímá rozhovor → většinou je jeden hlas dobrý a brání ho a druhý zlý a haní ho, hlasy se mezi sebou hádají, baví se o něm nebo je to k němu nějak vztažené tyto halucinace mohou mezi sebou přecházet, ale nevyskytují se všechny tři najednou obsah halucinací si ti lidé pamatují, i když jsou pryč z toho stavu

## Pravé čichové a chuťové halucinace

vnímání neexistujících pachů a chutí

často cítí hnilobný zápach, puch rozkládajících se těl

# Pravé smyslové halucinace (2)

(dělí se podle smyslů)

## Pravé zrakové halucinace

jsou druhé nejčastější  
dělení:

**makropsie** – halucinace větších objemů (ta moucha na okně má dva metry, ale ona tam žádná není)

**mikropsie** – standardní velikost věcí je menší, typický zástupce mikropsie je **mikrozoopsie** – vnímání malinkých zvířátek (třeba pidislonů, malých myšek při deliriu)

**fleshback** – spontánní halucinace po intoxikacích, jako tzv. echofenomény

**autoskopické zrakové halucinace** – vidí sebe sama jako by byl nad sebou, pod sebou, v prostoru (vnímá tělo třeba jako bezbarvé, průhledné); může to být i součástí aury (určitá změna vnímání) při migrénách či epilepsii

## Pravé taktilní halucinace

od doteků svědění, sexuálního dráždění  
týká se to vnějšího kontaktu kůže



# Pravé mimosmyslové halucinace

## Pohybové (kinestetické) halucinace

jde o pohyb těla

**verbálně-motorické (Seglasovy) halucinace** - je přesvědčen, že jeho ústy mluví jiná osoba, může s tím souviset i znění intonace, když jakoby mluví ta jiná osoba

**graficko-motorické halucinace** - tvrdí, že jeho rukou píše jiná osoba, může být v tu chvíli změněn rukopis

## Orgánové (útrobní, viscerální) halucinace

falešné pocity v útrobním systému

často sexuální podtext (♂ můžou mít pocit, že jsou kastrováni, ♀ zase že jsou znásilňovány, že do nich proniká úd, nebo mohou mít pocity orgasmu,...)

podkategorie - **negativní tělové halucinace** → ten člověk popírá existenci nějakého svého orgánu nebo části těla (ale toto je zaměřeno spíše na končetiny)

může jít i o halucinaci posedlosti → má pocit, že v jeho těle je někdo jiný, třeba nějaká nadpřirozená bytost

## Intrapsychické halucinace

dotýkají se myšlení, má pocit, že mu někdo manipuluje s myšlenkami, odnímá mu myšlenky, vnucuje mu myšlenky, nebo je třeba ozvučuje; nejde o hlasy, ale o myšlenky, o jeho vlastní proces myšlení

toto je typický projev schizofrenie (manipulace s myšlením...)

## Inadekvátní halucinace

halucinace jiným smyslem, než je ten k tomu určený např.: bude tvrdit, že čichá nohama

## Extrakampinní halucinace

jde o halucinace vjemu mimo dosah těch smyslových orgánů např.: tvrdí, že támhle na rohu (který nejde vidět) někdo stojí, že si o něm o dva domy dál někdo povídá

# Pseudohalucinace

halucinace má, ale uvědomuje si jejich nereálnost  
jenže se chová podle nich → rozpolcenost

**Hypnagogní halucinace**

nastávají při usínání, navazují na usínací reakci

**Hypnapompní halucinace**

nastávají při probouzení, navazují na probouzecí reakci

**Halucinace týkající se organických změn na mozku**

především v případě nádoru v oblasti pontu (*Pons Varoli* - Varolův most) souvisí s organickou poruchou, kdy ten člověk vnímá křivé linie nebo že se bortí stěny po odstranění nádoru se pacient vyléčí a už se to u něj neobjeví



# Poruchy myšlení

Myšlení je kognitivní proces, který zapadá do komplexu funkcí mozku (spolu s řečí, sexualitou atd.) poruchy myšlení se týká změny struktury a formy, popř. kvality (zda je člověk schopen převádět svůj myšlenkový proces do řeči, zda má myšlení strukturu)

může se jednat o poruchu z hlediska obsahu (zda to nad čím přemýšlí má logické vazby/odpovídá skutečnosti)

poruchy myšlení se dělí na kvalitativní a kvantitativní

# Kvantitativní poruchy myšlení (1)

V rámci kvantitativních poruch se rozlišují poruchy:

**tempa** (rychlosti) myšlení

**determinující linie myšlení** (dynamiky, cíle, zaměření myšlení)

Poruchy tempa myšlení

## Bradypsychismus

zpomalené myšlení, zareaguje až po nějaké době latence, reaguje s projevem únavy  
zhoršené abstraktní myšlení, pomalé vybavení představ, chudý projev (na otázku odpoví holou větou nebo slovem)

může i úplně přestat reagovat = mutismus

tato porucha může nastat za různých fyziologických okolností (např.: únava), patologie je to  
při demenci, oligofrenii, nebo při depresi

## Tachypsychismus

překotné, zrychlené myšlení, "*myšlenkový trysk*"

mluví rychle, přeskakuje slova, překotná mluva až vynechává písmenka (překotná řeč = *logorhea*)

zrychlený je i doprovodný projev – mimika, gestika, emoce

zdá se, že myšlenkový obsah má jen povrchové vazby (protože řeč nestačí reagovat na myšlenky)

objevuje se při mánii, intoxikaci (stimulancia, alkohol), může se taky objevit při fyziologických podmínkách (při silném emočním zážitku, např.: když vyhraje 100 milión ve sportce)

# Kvantitativní poruchy myšlení (2)

## Poruchy determinující linie myšlení

člověk by měl při řeči u něčeho začít a u něčeho zase skončit, mělo by to mít smysl → determinující linie u poruch tempa je determinující linie zachována; u těchto poruch je zase zachováno tempo, ale porušena determinující linie

## Roztržité myšlení

nesoustředěnost, těká z jedné myšlenky na druhou, přeskakuje toho původního cíle/záměru řeči se vlastně nakonec dobere, ale přeskakuje při tom z myšlenky na myšlenku; u některých lidí je to normálním rysem v projevu

## Zabíhavé myšlení

zabíhá k nepodstatným/nedůležitým věcem (vzhledem k determinující linii), odklání se od determinující linie typické je to u starších lidí (o něčem začnou mluvit a pořád zabíhají jinam, a i když je někdo napomena a vrátí se k původnímu tématu, tak se k němu dokáží vrátit, ale zase někam utečou)  
může se objevit u dětí – zde se nemluví o patologii, ale o eidetismu (to je vloha dětí)

## Ulpívavé myšlení

ulpívá na jednom tématu, pořád mluví o tom samém, jeho myšlení se nerozvíjí, myšlenkový proces se nepohne dál  
objevuje se pod vlivem deprese, sníženého intelektu, při onemocnění typu encefalitida (infekční), při ateroskleróze

# Kvalitativní poruchy myšlení (1)

je porušen obsah; veškeré myšlenkové procesy nestojí na reálném podkladu

často se souběžně s kvalitativní poruchou myšlení objevují poruchy vnímání (např.: halucinace)  
všechny poruchy kvalitativních prvků se mohou vyskytovat u psychóz

## Myšlenkový záraz

normálně mluví, reaguje a najednou třeba uprostřed projevu se zarazí (na vteřiny či minuty) a po nějakém čase pokračuje dál (ale třeba od jiného místa než předtím skončil)

nejčastěji způsobeno právě halucinacemi (přestane mluvit, aby „sledoval“ tu halucinaci)  
neuvědomuje si to

## Zmatené (inkohherentní) myšlení

roztříštěné, úplně rozvolněné myšlenkové asociace, myšlení není logické, neudržuje determinující linii, povídá "nesmysly", nesouvislý verbální projev, slova špatně spojuje, někdy si je i vymýšlí

chybí mu náhled, jak ten projev vypadá

silná emoční složka

v rámci té zmatenosti je zachováno vědomí (je plně při vědomí, není porušena jeho kvalita vědomí)

## Roztříštěné myšlení

typické u schizofreniků

podobné zmatenému myšlení; vědomí je zachováno, staví slova a věty bez logiky (neklade podmět, přísudek, předmět, atd.); nesouvislý nejasný projev bez logické stavby

je to dáno tím, jak to má člověk sám pro sebe uspořádané, řídí se vlastní logikou, což na venek vypadá jako zmatenost/chaos (má vlastní pravidla, ale ty nikdo jiný nezná, takže mu taky nerozumí)

chápe však cizí projev

# Kvalitativní poruchy myšlení (2)

## Autistické ( dereistické ) myšlení

myšlenkové obsahy jsou unášeny fantazií/sny bez ohledu na skutečnost, jsou mimo realitu

někdy se projevuje jako denní snění, kdy člověk uniká z reality ve srovnání s předchozíma dvěma případy se blíží spíš normálu než patologii

má částečný náhled na realitu

## Magické myšlení

podobné dereistickému myšlení

označováno také jako symbolické myšlení, protože používá různé symboly (ve slovech, projevech); např.: že nesmí říct název nějaké barvy nebo vyslovit nějaké slovo

# Myšlení a jeho poruchy

**myšlení** – logické, racionální zpracování vjemů a paměťových stop za účasti ostatních psychických funkcí včetně emocí

## **kognitivní funkce:**

- funkce zpracování informace, jež probíhá mezi senzory a motorickými vstupy
- jedná se o velmi různorodé funkce asociální mozkové kůry:
- kognitivní funkce jsou věnovány procesu poznávání okolního světa
- jedná se o schopnost účastnit se, identifikovat a plánovat smysluplné odpovědi, reakce na zevní podněty a vnitřní motivace

## **poruchy myšlení:**

- kvantitativní
- kvalitativní

# Kvantitativní poruchy myšlení

- **útlum myšlení, bradypsychismus** – tempo myšlení pomalé; **mutismus** = nemocný nepromluví ani slovo
- **překotné myšlení, tachypsychismus** – myšlení je zrychlené; **logorea** = subjekt mluví rychle a mnoho
- **poruchy cíle myšlení**
  - roztržité myšlení
  - zabíhavé myšlení
  - ulpívavé myšlení
  - nevýpravné myšlení

# Kvalitativní poruchy myšlení

- **myšlenkový záraz** – nemocný se náhle v řeči zarazí bez zjevného zevního podnětu; u schizofrenie
- **nesouvislé (inkoherentní) myšlení** – též ozn. jako roztržitěné – tok myšlenek odráží rozvolněnost asociací („slovní salát“)
  - zmatené myšlení – doprovází oblužené vědomí
  - roztržitěné myšlení – znak schizofrenních poruch myšlení
- **autistické (derealistické) myšlení** – unášené volně vlastní fantazií; stává se patickým, když je nemocný nedovede přerušit podle potřeby nebo když přestane odlišovat své autistické představy od skutečnosti
- **magické (symbolické) myšlení** – je blízké pověře a přisuzuje jevům symbolický, tajemný význam
- **obsese**
- **bludy**



## ■ Katatymie

Jednostranně zkreslené myšlení  
určované přáním člověka

# Bludy

- **Blud** je mylné přesvědčení, vzniklé z chorobných duševních předpokladů na chorobném psychotickém podkladu, kterému nemocný věří a které má patický vliv na jeho jednání (definice dle prof. Myslivečka)

## Klasifikace bludů:

- bludy vývyšné, megalomanické
- bludy úkorné, mikromanické
- bludy pronásledování, perzekuční

# Bludy

Řadíme je pod kvalitativní poruchy myšlení

mylné přesvědčení, které vzniká na patickém podkladě (tj. v důsledku psychotického procesu), kterému dotyčný věří a je přesvědčen o jeho naprosté pravdivosti

nejtypičtější projev kvalitativní poruchy myšlení

té představě člověk tak věří, že při jejím plnění může až potlačit pud sebezáchovy, nezastaví ho ani fyzická bolest na počátku se objevuje **patická/bludná nálada** → jedinec je emočně neukotvený, cítí, že je mu divně, že všichni kolem něj jsou divní, že je něco špatně

pak hledá odpověď na tyto projevy → tzv. **krystalizační fáze** - během krystalizační fáze dojde k závěru tím, že formuluje nějaký blud, chybné přesvědčení

protože tento proces je na podkladě jeho vnitřních vazeb/přesvědčení (sám si k tomu názoru dojde, podle vlastní logiky, sám si to vysloví), proto jim tak věří a proto jsou bludy nevratné (pravidlo: nikdy mu ty jeho bludy nevyvracet, nepopírat, ale můžeme mu vyjádřit svůj nesouhlas)

## Rozlišení bludů

### Podle postavení

**soliterní bludy** (samostatné) – nezapadá do nějakého systému, jde o jeden samostatný blud

**systematizovaný bludný kruh** – bludy na sebe navazují, nasedají, spojují se, zapadají do sebe; tvoří celek, bludy tedy nepřecházejí mezi sebou, ale nabalují se sebe a tvoří ten kruh; nebude se však nabalovat na sebe mikro a makromanický, ale třeba paranoidní nasedá na mikro i makro; často se nabalují v rámci té jedné kategorie

### Podle času

**tranzitorní bludy** (povrchové) – spojené s nějakou situací (např.: s poruchou nálada; blud se objeví s depresí)

**kontinuální bludy** (dlouhodobé) – nevývratné, může s nimi žít i celý život

**indukované bludy** – speciální druh; případ, když spolu žijí dva lidé se silnou emoční vazbou, jeden z nich je zdravý, ale submisivní a ten druhý trpí bludy a je dominantní → nemocný to vsugeruje tomu zdravému, „nakazí ho tím“; pokud je ale ten zdravý sám, je normální

### Podle vzniku

**primární blud** – primární je blud a na něj se formuje nějaká porucha (typická je psychóza)

**sekundární blud** – na počátku je porucha (nejčastěji emocí) a na základě úpadku emocí se formuje blud

# Typy bludů (1)

## Mikromanické (depresivní) bludy

Snižují hodnotu Člověka (jeho schopnosti, dovednosti,...), emoce táhnou Člověka do negativních poloh, Člověk jde svou hodnotou stále dolů.

**Autoakuzační blud** - extrémní sebeobviňování (nad rámec normálního obviňování)

**Insuficienční blud** - blud neschopnosti (nic neumím, ničemu nerozumím, vše udělám špatně; "ani se nedokáži obléknout", přestože dotyčný je plně schopný dané činnosti zvládnout)

**Ruinační blud** - blud, který vypovídá o zničení okolí ve smyslu finančním (nezajistil jsem prostředky pro další existenci druhých, mé děti kvůli tomu nebudou studovat; přivedl jsem všechny na mizinu); i když peníze mají, stejně má pocit, že je to málo, že tím ty ostatní finančně nezajistí

**Hypochondrický blud** - nevývratné přesvědčení o nemoci, i když nejsou patrné žádné symptomy dané nemoci (nejčastěji se objevují AIDS, žloutenky, onkologické nádory; neplést s *kancerofobií* – obava z nemoci, strach z ní)

**Nihilistický (negační) blud** - popírá vlastní nebo cizí existenci ve smyslu „já/on jsem nic, já nic neznamenám“ → ve smyslu významu, popření existence

**Blud nesmrtelnosti (eternity)** - v tomto smyslu je to boží trest – ty jsi byl zlý a špatný a proto neumřeš a budeš se tu na to všechno dívat a trpět, protože kdybys umřel, bylo by to pro tebe vykoupení

# Typy bludů (2)

## Makromanické bludy

mají opačný směr patologie než mikromanické, emoce jdou do pozitivna  
bludy velikášské, o zvláštních schopnostech, dovednostech, které toho člověka nějak vyzdvihují

Megalomanický (grandiózní, velikášský) blud - přeceňuje význam své osoby (já to zvládnu, dokážu, já to tu všechno zachráním, já jsem ten, co tu má tu důležitost

Extrapotenční blud - o jeho výjimečných schopnostech (chytrost, síla, zvláštní možnosti)

Erotomanický blud - přesvědčen o své erotické přitažlivosti, ale nikoho neobtěžuje, ta jeho erotomanie není nebezpečná („Helenka Zagorová mě miluje, on na mě mrká z televize“), nemusí tu být sexuální podtext

Blud vznešeného původu - přesvědčen, že pochází ze šlechtické rodiny, že má nějaké vzácné předky; a podle toho se taky chová – vyžaduje, aby ho lidé oslovovali třeba barone/konteso

Blud inventorní (vynálezcecký) - neustále obtěžuje s patentováním svých vynálezů, prezentací těch vynálezů (přinese ozubené kolečko a bude tvrdit, že je to perpetum mobile)

Blud reformátorský - myslí si, že má schopnost dělat reformy („Já tam udělám pořádek, Já to všechno zorganizuji“), klidně vtrhne někam na ministerstvo a bude tvrdit, že jim tam teprve udělá pořádek, a že potom se jim pohnou zisky,...

Blud religiózní - jsem posel boží/spasitel (v rámci nějakého duchovna, náboženského pojetí)

Blud reinkarnační - přesvědčení o schopnosti přenášení duší, telepatických schopností, mluvením se záhrobím (např.: zazvoní u dveří paní a tvrdí, že má vzkaz od její babičky, která je však 15 let mrtvá)

Blud nesmrtelnosti (ahaférismus) - já jsem tak výjimečný, mám takové schopnosti a moje osoba je tak výjimečná, že nemůžu umřít, co by tu beze mě dělali

Transformační blud - kulturně vztažený blud, myslí si, že je významnou osobou v rámci té dané kultury, schopnost změny/transformace/zkvalitnění vůči té kultuře (u nás bude tvrdit, že je prezident, v Indii to bude třeba Dalajláma), není to konkrétní osoba (já jsem Václav Klaus), ale spíš ta funkce/význam té osoby (jsem neobjevený prezident, ale jsem to já)

# Typy bludů (3)

## Paranoidní (úporné) bludy

u těchto bludů nálada nejde do plusu ani mínusu, ale jedná se o neklid a tenzi  
paranoidní blud značí to, že „ho pozorují“ (tvrdí, že jsou někde kamery, natáčejí ho na video)

## Blud persekuční - blud pronásledování

Blud ovlivňování - ovlivňování ve smyslu navádění na dálku – zářením, nějakými vlnami, že je sledován paprsky, kosmickými silami, magnetickými vlnami, může si myslet, že má v mozku nasazený čip,...

Blud emulační - žárlivecký blud - („ty mrkáš na toho herce v televizi a sjednáváš si s ním rande“, „ty flirtuješ se sousedem, když jdeme do obchodu“, ale sousedovi je 95 let a nevidí → je v tom ta bizarnost, patologie); toho dotyčného, na kterého žárlí, pronásleduje, kontroluje, testuje

Kverulační blud - blud stěžovatelský, ten člověk si neustále stěžuje, je pořád nespokojený

Erotomanický blud - blud o zvýšené sexuální přitažlivosti v negativním smyslu slova (je přesvědčen o tom, že ho někdo miluje, ale ještě o tom neví → píše mu dopisy, obtěžuje ho s tím pořád, může pro toho dotyčného být nebezpečný a určitě je to pro toho dotyčného nepříjemné a obtěžující), „já jsem tak sexuálně přitažlivý, že neexistuje nikdo, kdo by mě nemiloval“, a když tu to ten dotyčný řekne, že ho nechce, ať ho nechá, tak mu začne tvrdit, že se mýlí, že ho určitě miluje (toho s tím bludem)

# Vtíravé myšlenky

zvláštní druh poruchy myšlení

myšlenky, které se proti vůli dotyčného vtírají do mysli a dotyčný není schopný tomu zabránit, nedokáže je potlačit

ty myšlenky ho obtěžují, vnímá je jako cizí element, který mu brání v myšlení a ruší jeho pozornost  
myšlenky, kterým se nemůže ubránit, nemůže si říct "nebudu na to myslet"

narozdíl od bludů si uvědomuje neadekvátnost/chorobnost těch myšlenek, nevěří jim, ví, že tam nemají co dělat

jak ty myšlenky zabírají normální myšlení a ten člověk se jich nemůže zbavit, tak se zmnožuje úzkost, nabourává to emoce

člověk se schopen dělat cokoli, aby se toho pocitu zbavit → vznikají kompenzační rituály

jsou to obsese, to je už ale termín pro diagnózu (je to podklad obsese, [OCD](#))

určitá kategorie vtíravých myšlenek jsou podkladem [fobií](#) ("když vejdu do výtahu, tak to se mnou spadne a už mě nikdo nenajde..." → rituál je, že tam nechodí)

3 kategorie:

**kontrolaři** – myšlenky o nejistotě a pochybnosti v čemkoli (Zhasnul jsem světlo? Zamknul jsem garáž? Dovřel jsem ledničku?...), týká se to technických, mechanických záležitostí

**čističi** – vtíravé myšlenky jsou zaměřeny na hygienu, čistotu (nejen ve smyslu mám-li očištěné jablko a umyté ruce, ale i jestli nedostanu nemoc, jestli to nepřenesu na někoho jiného)

**ruminace** – ty myšlenky mají konkrétní obsah; má myšlenku udělat něco nevhodného (vykřiknout sprosté slovo v kostele, nutkání ublížit (často matky vůči dítěti)), ale udělají všechno proto, aby to neudělali (a neudělají to – raději do toho kostela nebudou chodit); oni o tom ví a ví taky, že to nechtějí udělat (psychopat bude tvrdit, že to chce udělat)



# Vtíravé myšlenky a jednání, obsese a kompulze

## ■ **obsese:**

- jde o přetrvávající myšlenky, impulsy nebo představy, které postižený subjekt vnímá jako rušivé a nesmyslné
- subjekt se je snaží ignorovat, potlačit a neutralizovat
- subjekt má náhled a je si vědom, že vznikají spontánně v jeho mysli

## ■ **kompulze:**

- jde o opakující se jednání s určitým cílem, jež subjekt koná v důsledku reakce na obsesi podle určitých ceremoniálních a rituálních pravidel nebo stereotypním způsobem
- toto chování má neutralizovat působení obsese
- subjekt má náhled na nesmyslnost nebo nadměrnost tohoto jednání

## ■ obsah obsesí: nejistota a pochybnosti, fobie, nutkavé jednání

- obsedantní myšlenky se podobají dominantním nebo ovládacím myšlenkám (kdy subjekt zná důvod proč se tyto myšlenky vracejí)



# Paměť a její poruchy

- **paměť** - schopnost organismů přijímat, uchovávat a vyvolávat předchozí vjemy, a to i po odeznění vyvolávajících podnětů
- paměť **fylogenetická** - zahrnuje složitější podmíněné reflexy a instinkty
- paměť **ontogenetická** - individuální prožitky:
  - pracovní (krátkodobá)
  - dlouhodobá
    - deklarativní (explicitní)
      - sémantická (pro fakta a události)
      - epizodická (události a jejich časové řazení)
    - nedeklarativní (implicitní)
      - procedurální (zvládnání motorických dovedností)
      - priming (vybavování si pomocí nápovědy)
      - podmiňování

# Paměť a její poruchy

- čtyři složky paměti:
  - **impregnace** (vštipivost, schopnost ukládat paměťové obsahy)
  - **retence** (schopnost je uchovávat)
  - **konzervace** (schopnost je uchovávat v nezměněné podobě)
  - **reprodukce** (schopnost je vybavit)

## Poruchy paměti:

- **amnézie** (retrográdní nebo anterográdní) – porucha deklarativní paměti
- **tranzitorní globální amnézie** (amnestický iktus) – postihuje hlavně epizodickou paměť (neschopnost zapamatovat si nové události)
- **psychogenní amnézie** (kontinuální nebo ostrůvkovitá) – poruchy disociačního charakteru
- **pseudologia phantastica** (bájeivá lhavost)
- **konfabulace** – typická pro těžké organické poškození mozku

# Pozornost a její poruchy

- **pozornost** (prosexie) je def. jako zaměřené vnímání; posuzuje se koncentrace a kapacita
- **hypoprosexie** – stav snížené pozornosti
- **hyperprosexie** – nadměrná pozornost
- **paraprosexie** – zaměření pozornosti nesprávným směrem

# Emoce a jejich poruchy

- **emoce** – vyjadřují náš citový postoj ke skutečnosti, působí na motivaci a chování, ovlivňují fyziologické funkce v organismu a mají blízký vztah k instinktům
- **poruchy emocí** - častý nebo hlavní projev některých nejzávažnějších duševních poruch
- **projevy emocí:**
  - jsou úzce vázány na autonomní nervový systém a zahrnují aktivitu určitých jader mozku kmene, hypothalamus, amygdalu, pregangliové neurony v prodloužené míše, autonomní ganglia a periferní efekторы; centra koordinující emoční reakce jsou shrnována pod pojem **limbického systému**
- **lateralizace emocí:**
  - pravá hemisféra mozku je důležitá pro vyjádření a pochopení emočního náboje, ladění řeči
  - existuje asymetrická hemisferická funkce v řízení emocí ve vztahu k náladě (levá hemisféra mozku více ovlivňuje emoce v pozitivním smyslu, pravá více ve smyslu negativním)

# Rozdělení emocí

1. emoce kladné, pozitivní, příjemné a emoce záporné, negativní, nepříjemné
2. emoce stenizující (např. zlost) a emoce astenizující, demobilizující (např. smutek)

Podle hierarchického uspořádání:

1. nižší (vyvolané podněty z vitální oblasti)
2. vyšší (specificky lidské)
  - city intelektuální
  - city estetické
  - city etické, morální

Podle intenzity, časového trvání a průběhu:

1. emoční zabarvení počitků a vjemů
2. afekty (krátkodobé, prudké emoční reakce)
3. nálady (protrahované, různě intenzivní emoční stavy)

# Afekty a jejich poruchy

- **patický afekt** – neobyčejně intenzivní afekt, na jehož vrcholu dojde ke krátkodobému mráкотnému stavu s následnou amnézií; vzácný jev
- **patická afektivní dráždivost** – sklon k nadměrně silným afektům; hlavně u organických mozkových poruch
- **paroxysmální afekty** – projevují se velkou úzkostí, někdy zlostí
- **emoční labilita** – proměnlivé emoce i na slabé podněty
- **emoční inkontinence** – reakce s patickým pláčem i na neemoční podněty
- **hypersenzitivita** – dojmavost, lítostivost
- **afektivní ambivalence** – obsahuje v témže okamžiku protikladné emoce
- **fobie** – vtíravé strachy

# Nálady a jejich poruchy

## ■ patická nálada:

- vyznačuje se velkými změnami v intenzitě
- může trvat měsíce i léta
- je nezávislá na kvalitě psychogenních faktorů
- má hluboký vliv na osobnost postiženého, na jeho jednání, postoje a není ovlivnitelná ani příznivými prožitky, ani není přístupná logickému a racionálnímu přesvědčování okolí

## ■ rozdělení patických nálad:

- euforická
- expanzivní
- exaltovaná, extatická
- explozivní
- apatická
- bezradná
- depresivní
- manická
- hypomanická

# City a jejich poruchy

- poruchy vyšších citů:
  - nedostatečné rozvinutí, ztráta, snížení
  - porušení na vrozené bázi, nebo při organických postiženích CNS
- **disociální porucha** – anetičnost, nedostatek soucitu, ohledů a pochopení pro okolí, nelítostnost, bezohlednost vůči společenským normám, pravidlům a závazkům, neschopnost zakoušet vinu a poučit se ze zkušenosti trestu
- **histriónská porucha** – výrazná nezralost, mělká a labilní emotivita a povolnost vůči sobě, s nadměrnou vřelostí, oddaností a závislostí, na druhé straně s egocentrismem a nenávisť



# Inteligence a její poruchy

- inteligence – schopnost vhodně používat nashromážděné poznatky a vědomosti
- inteligence:
  - abstraktní
  - praktická
  - sociální
- inteligenční kvocient:  
$$IQ = (\text{mentální věk} : \text{kalendářní věk}) \times 100$$
- poruchy intelektu:
  - **mentální retardace** – vznik během prvních 2 let života:
    - lehká (IQ 50-69)
    - středně těžká (imbecilita, IQ 35-49)
    - těžká (idiocie, IQ 20-34)
    - hluboká (vegetativní idiocie, IQ < 20)
  - **demence** – vznik po 2. roce života

# Poruchy jednání a vůle

## ■ kvantitativní poruchy jednání:

- hypoagilnost
- hyperagilnost
- agitovanost

## ■ poruchy vůle:

- hypobulie (až abulie – úplná ztráta schopnosti zahájit nějakou činnost)
- hyperbulie

## ■ kvalitativní poruchy jednání:

- katatonické symptomy
  - produktivní forma
  - stuporózní forma
- katalepsie
- záraz jednání
- negativismus
- povelový automatismus
- stereotypie, iterace
- manýrování
- raptus
- impulzivní jednání
- sekundární impuls
- frenoleptické stavy
- zkratkové jednání
- automatismy
- tiky

# Osobnost a její poruchy

- **osobnost** – souhrn všech psychických a tělesných vlastností jednotlivce
- **poruchy osobnosti:**
  - depersonalizace
  - transformace osobnosti
  - alternace osobnosti
  - rozštěp osobnosti
  - deprivace osobnosti
  - specifické poruchy osobnosti
- **změna osobnosti** může nastat v důsledku organického poškození mozku, vlivem dlouhodobého zneužívání psychoaktivních látek, jako projev schizofrenie, jako reakce na prodělané psychické onemocnění, jako důsledek katastrofické zkušenosti

# Pudy, instinkty a jejich poruchy

- **instinkt** – hierarchicky uspořádané stereotypní reakce vedoucí k dosažení cíle, aniž je tento cíl subjektu znám
- **pud** – instinktivní činnost u člověka pozměňená individuální zkušeností
- **dělení pudů** podle Vondráčka:
  - pud zachování rodu
    - sexuální
    - péče o potomstvo
  - pud zachování jedince
    - obživný
    - sebezáchovy
    - orientační
    - zvědavosti, zvědavosti
  - pud sdružovací
  - pud pro zpříjemnění existence